

OBECNOŚĆ MARYI JAKO NIEWIASTY EUCHARYSTII W KULCIE CHRZEŚCIJAŃSKIM

Sobór Watykański II w dwóch dokumentach – konstytucji o liturgii i konstytucji dogmatycznej o Kościele – otworzył drogę liturgicznej odnowy czci Matki Bożej. Podstawowa zasada, dotycząca miejsca Maryi w kulcie chrześcijańskim, została sformułowana w konstytucji o liturgii: „Obchodząc ten roczny cykl misterium Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej Maryi, która nierozzerwalnym węzłem związana jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc Odkupienia i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być” (nr 103). W *Lumen gentium* natomiast Sobór „napomina wszystkich synów Kościoła, aby szczerze popierali kult Błogosławionej Dziewicy, szczególnie liturgiczny”¹. Ojcowie Soboru szczególną uwagę kierują ku kultowi liturgicznemu, ale doceniają też formy pobożności maryjnej, „zalecane w ciągu wieków przez Urząd Nauczycielski”². Należy jednak powiedzieć, że to właśnie *liturgia* jest uprzywilejowaną, najważniejszą przestrzenią dla oddawania czci Matce Bożej. Czy ten soborowy postulat jest realizowany w życiu Kościoła w Polsce? *Jak* został on przyjęty w duszpasterstwie parafialnym i sanktuaryjnym? Odpowiedź na te pytania domaga się bardziej szczegółowych badań. Owszem, wprawdzie obchodzimy zgodnie z kalendarzem liturgicznym uroczystości, święta i wspomnienia maryjne, ale należałoby zapytać, czy ta praktyka świętowania prowadzi uczestników liturgicznych celebracji do „synowskiej miłości ku Matce naszej oraz do naśladowania Jej cnót”³. Czy są dostrzegalne w życiu wiernych przejawy czci Maryi, o których uczy Sobór, to znaczy: przewyciężanie grzechu, wzrastanie w świętości, upodabnianie się do Chrystusa, ustawiczne postępowanie w wierze, nadziei i miłości, szukanie we wszystkim woli Bożej, zaangażowanie w pracę apostołską (por. LG 66).

Jeśli w liturgicznym przeżywaniu święta maryjnego centrum stanowi Eucharystia, to warto jeszcze bardziej dowartościować soborowe intuicje i posoborowe nauczanie Kościoła na temat Maryi jako Niewiasty Eucharystii i Jej

¹ LG 67.

² *Tamże*.

³ *Tamże*.

obecności w sprawowaniu Eucharystii. Można sformułować zasadę, która z takiej refleksji wynika: „Przez Maryję do Eucharystii” i „Przez Eucharystię do Maryi” To celebrowanie Eucharystii jest najważniejszą przestrzenią czci Matki Bożej, a także szkołą duchowości maryjnej.

Maryja – uczy Sobór Watykański II – „gdy jest sławiona i czczona, przywołuje wiernych do Syna swego i do Jego ofiary oraz do miłości Ojca”⁴. Soborowe sformułowanie, że Maryja „przywołuje” do Ofiary Syna znalazło rozwinięcie i pogłębienie w nauczaniu posoborowym. To nowa, eucharystyczna droga odnowy i pogłębienia czci Matki Bożej. Dostrzegamy ją w adhortacji *Marialis cultus*, potem w *Redemptoris Mater* i w *Zbiorze mszy o Najświętszej Maryi Pannie* oraz encyklice *Ecclesia de Eucharistia*.

Bł. Jan Paweł II przypomniał, że „pobożność ludu chrześcijańskiego zawsze dostrzegała głęboką więź pomiędzy nabożeństwem do Matki Bożej i kultem Eucharystii [...]. Maryja prowadzi wiernych do Eucharystii”⁵.

Niestety, trzeba zauważyć, że w świadomości wiernych, uczestników Eucharystii (też prezbiterów), *maryjny wymiar* Eucharystii jest raczej słabo doświadczany. Chodzi o *uczestniczenie* w Eucharystii w *duchu maryjnym*. Zapewne częściej (choć nie w sposób pełny) pojawia się w sanktuariach maryjnych, natomiast w duszpasterstwie parafialnym zdecydowanie rzadziej. Także w tym obszarze potrzebne są gruntowniejsze badania. Na ile dokonała się recepcja, już nie tylko nauki Soboru w tym zakresie, ale przede wszystkim encykliki o Eucharystii bł. Jana Pawła II. Wydaje się, że maryjna Polska potrzebuje odkryć tajemnicę Eucharystii także jako przestrzeń spotkania z Maryją, Niewiastą Eucharystii. To jedno z najważniejszych zadań dla sanktuariów maryjnych, które chcą promować autentyczną i pogłębioną duchowość maryjną.

Niniejsze przedłożenie pragnie wprowadzić w to zagadnienie, ukazując piękno i bogactwo duchowe spotkania z Maryją w czasie celebrowania Eucharystii.

1. OBECNOŚĆ MARYI W CELEBRACJI EUCHARYSTYCZNEJ

Przewodnikiem i wzorem przeżywania misterium Eucharystii jest dla nas Maryja, nazwana przez Jana Pawła II „Niewiastą Eucharystii”⁶. Maryjny wymiar uczestnictwa wiernych w Eucharystii nie polega jedynie na tym, że przedstawiają oni swoje prośby Bogu *za wstawiennictwem Maryi*. Chodzi przede wszystkim o to, aby celebrować tajemnicę Chrystusa w liturgii eucharystycznej „z Maryją” i „jak Maryja”

⁴ *Tamże*, 65.

⁵ RM 44.

⁶ EdE 53. A. Wojtczak, *Maryja – „Niewiasta Eucharystii” według nauczania Jana Pawła II, „Salvatoris Mater”* 6(2004) nr 1, s. 354-378.

Refleksja nad obecnością Maryi⁷ w tajemnicy Eucharystii rodzi najpierw pytanie dotyczące Jej fizycznej obecności podczas Ostatniej Wieczerzy, kiedy Chrystus ustanowił sakrament Eucharystii. Prawdopodobnie nie było Jej wtedy w Wieczerniku, ponieważ Pismo Święte nie wspomina o Niej. Niemniej jednak niektórzy teolodzy nie wykluczają udziału Maryi w Ostatniej Wieczerzy z dwóch powodów: 1. Według Ewangelii św. Jana (J 19,27) Maryja przebywała w tych dniach w Jerozolimie; 2. Zgodnie z żydowskim zwyczajem podczas uczytu paschalnej funkcją matki rodziny było zapalenie lampy; możliwe zatem, że to właśnie Maryja spełniła to zadanie podczas Ostatniej Wieczerzy⁸.

Na podstawie świadectw biblijnych (Dz 1,14; 2,42) można natomiast przyjąć, że Matka Jezusa uczestniczyła w spotkaniach pierwszej wspólnoty chrześcijańskiej i Eucharystii sprawowanej pod przewodnictwem apostołów⁹. „Jak wyobrazić sobie uczucia Maryi – pyta bł. Jan Paweł II – która słyszała z ust Piotra, Jana, Jakuba i innych Apostołów słowa z Ostatniej Wieczerzy: *To jest Ciało moje, które za was będzie wydane* (Łk 22,19)”. Sam też odpowiada na to pytanie: „To Ciało, wydane na ofiarę i ponownie uobecnione w znakach sakramentalnych, było tym samym ciałem, które poczęło się w Jej łonie! Przyjmowanie Eucharystii musiało oznaczać dla Maryi niejako powtórne przyjęcie w Jej łonie serca, które biło rytmem Jej serca, ponownym przeżywaniem tego, czego osobiście doświadczyła pod krzyżem”¹⁰.

Kolejne pytanie dotyczy obecności Maryi w aktualnie sprawowanych mszach świętych. Czy i jak Maryja jest w nich obecna? Trafnie zauważa Cervera, że „Maryja, osoba żyjąca i uwielbiona, nie jest obecna na stronach ksiąg liturgicznych, ale w celebrowanym misterium Chrystusa, choć nie widzimy Jej oblicza, a Jej tajemnicza obecność nie odkrywa się przed naszymi zmysłami”¹¹. Należy bowiem pamiętać o naturze misterii celebrowanych w liturgii. Jeśli celebrowane jest misterium Chrystusa, to jest w nim przecież obecna Maryja, którą wspomina się jako „głęboko złączoną” z dziełem Chrystusa. „Ta, która uczestniczyła w historycznych misteriach Syna (*interfuit mysteriis*), jest teraz obecna w misteriach uobecnianych we wspomnieniu (*adest in mysteriis*)”¹².

⁷ Por. na temat zagadnienia „obecności Maryi”, R. Laurentin, *Présence de Marie. Histoire, spiritualité, fondements doctrinaux*, Paris 2011.

⁸ R. Laurentin, *Marie et l'Eucharistie*, „Etudes Mariales” 36/37(1979-1980) s. 17-18.

⁹ Por. EdE 53, 56. S. Haręzga, *Maryja we wspólnocie pierwszych uczniów Jezusa* (Dz 1,13-14; 2,1.42), „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 1, s. 20-33; A. Valentini, *La Madre di Gesù nella comunità eucaristica di Gerusalemme*, w: *Con Maria „donna eucaristica” adoriamo il Dio-con-noi*, red. G. Picu, E. Vidau, Roma 2006, s. 15-40.

¹⁰ EdE 56. O naturze Komunii świętej Maryi i jej skutkach w pismach teologów średniowiecznych zob. J. Warzeszak, *Komunia święta Matki Bożej według średniowiecznych teologów (XIII-XV w.)*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 18(2005) s. 75-87.

¹¹ J. Castellano Cervera, *Obecność Maryi w misterium kultu. Natura i znaczenie*, „Salvatoris Mater” 4(2002) nr 4, s. 53.

¹² *Tamże*, s. 56.

O tej obecności Maryi uczył bł. Jan Paweł II, gdy omawiał godność Maryi w sprawowaniu liturgii: „Błogosławiona Dziewica trwa w głębokiej zażyłości zarówno z Chrystusem, jak i z Kościołem, i nie może być oddzielona ani od jednego, ani od drugiego. Ona więc jest zjednoczona z Chrystusem i Kościołem w tym, co stanowi samą istotę liturgii: w sakramentalnym sprawowaniu zbawienia ku chwale Boga i dla uświęcenia człowieka. Maryja obecna jest w pamiętce – w czynności liturgicznej – ponieważ była obecna w zbawczym wydarzeniu (podkr. moje – J.K.). Jest obecna przy każdym źródle chrzcielnym, gdzie w wierze i Duchu rodzą się do życia Bożego członkowie Mistycznego Ciała, ponieważ przez wiarę i mocą Ducha poczęła Chrystusa – Boską Głowę tego Ciała; jest obecna przy każdym ołtarzu, gdzie sprawowana jest pamiętka Męki, Zmartwychwstania, ponieważ była obecna – przyłgnąwszy całym swoim jestestwem do planu Ojca – w historycznym i zbawczym wydarzeniu śmierci Chrystusa (podkr. moje – J.K.); jest obecna w każdym wieczniku, gdzie poprzez nałożenie rąk i święte namaszczenie przekazywany jest wiernym Duch, gdyż wraz z Piotrem i innymi Apostołami, z rodzącym się Kościołem, była obecna podczas Zesłania Ducha Świętego. Chrystus, Najwyższy Kapłan; Kościół, wspólnota kultu; z jednym i z drugim Maryja jest nieustannie zjednoczona w zbawczym wydarzeniu i w jego liturgicznej pamiętce”¹³. To papieskie nauczanie odnajdujemy w encyklice o Eucharystii: „Z Kościołem i jako Matka Kościoła, Maryja jest obecna w każdej z naszych celebracji eucharystycznych”¹⁴.

Jeśli Eucharystia jest sprawowana w Kościele i przez Kościół, to znaczy że liturgia ziemską łączy się z liturgią nieba. W liturgii niebiańskiej obok uwielbionego Chrystusa bierze udział także wniebowzięta Maryja, razem ze wszystkimi zbawionymi i zastępami duchów niebieskich. Maryja obecna w niebie „poprzez swoje wielorakie wstawiennictwo ustawicznie zjednuje nam dary zbawienia wiecznego”¹⁵. „Kościół zaś, który złączony więzią z Maryją, z Nią i tak jak Ona *chce przeżywać tajemnicę Chrystusa* (MC 11), ciągle doświadcza, że Najświętsza Panna nieustannie, lecz szczególnie w świętej liturgii, jest z nim jako Matka i Pomocnica”¹⁶.

Podobnie naucza Katechizm Kościoła Katolickiego: „Kościół składa Ofiarę eucharystyczną w łączności z Najświętszą Dziewicą Maryją, którą wspomina wraz ze wszystkimi świętymi. W Eucharystii Kościół znajduje się wraz z Maryją jakby u stóp krzyża, zjednoczony z ofiarą i wstawiennictwem Chrystusa”¹⁷.

¹³ Jan Paweł II, *Godność Maryi w sprawowaniu liturgii* (Rozważanie przed modlitwą *Anioł Pański*, 12 II 1984), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. Szostek, t. 5, Warszawa 1999, 126.

¹⁴ EdE 57.

¹⁵ LG 62.

¹⁶ *Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, nr 12, w: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998, (editio typica w 1987 r.), s. 13.

¹⁷ KKK 1370.

Ważne jest to, aby uczestnicząc w Eucharystii, mieć tę świadomość duchowej łączności z Kościołem uwielbionym, a w tym kontekście także macierzyńskiej obecności Maryi w sprawowanej liturgii eucharystycznej. „Liturgia z natury swej przedziwnie wytwarza, udoskonala i wyraża komunie nie tylko z Kościołami całego świata, lecz i z mieszkańcami nieba: z Aniołami i Świętymi, a przede wszystkim z chwalebnią Bogarodzicą”¹⁸.

Wspomnienie obecności Maryi w tajemnicy Eucharystii Kościół zaznacza w samych modlitwach eucharystycznych, najważniejszych częściach mszy świętej¹⁹. Na przykład w liturgii rzymskiej w starożytnym tzw. Kanonie rzymskim modlimy się: „Zjednoczeni z całym Kościołem ze czcią wspominamy najpierw pełną chwały Maryję, zawsze Dziewicę, Matkę Boga i Pana naszego Jezusa Chrystusa”²⁰. Podobnie w 5. Modlitwie eucharystycznej: „Zjednoczeni z Najświętszą Dziewicą Maryją, z apostołami i męczennikami, i wszystkimi świętymi wychwalamy Ciebie w Chrystusie, Twoim Synu i naszym Panu”²¹.

Nasza dojrzała duchowość maryjna wyraża się zatem w tym, że w czasie Mszy świętej doświadczamy, odczuwamy obecność Maryi i prosimy Ją o pomoc w głębszym przeżyciu spotkania z Chrystusem eucharystycznym i czynimy to na Jej wzór.

2. MARYJA WZOREM EUCHARYSTYCZNEJ WIARY CHRZEŚCIJANINA

„Jeśli Eucharystia jest tajemnicą wiary – podkreśla bł. Jan Paweł II w encyklice o Eucharystii²² – która przewyższa nasz intelekt, a przez to zmusza nas do jak najpełniejszej uległości Słowu Bożemu, nikt tak jak Maryja nie może być wsparciem i przewodnikiem w takiej postawie”. „W pewnym sensie – wyjaśnia dalej – Maryja wyraziła swoją wiarę eucharystyczną, jeszcze zanim Eucharystia została ustanowiona, przez sam fakt ofiarowania swojego dziewiczego łona, aby mogło się dokonać Wcielenie Słowa Bożego. Eucharystia, odsyłając do męki i zmartwychwstania, wyraża jednocześnie ciągłość z tajemnicą Wcielenia”²³. Poprzez swoje „tak”, wypowiedziane z wiarą, Maryja ofiarowała swoje ciało, aby mógł dokonać się cud Bożego Wcielenia, a w ten sposób – co wyraźnie zaznaczmy – antycypowała Ona „w sobie to, co w jakiejś mierze realizuje się sakramentalnie w każdym wierzącym, który przyjmuje pod postacią chleba i wina Ciało i Krew Pańską”²⁴.

¹⁸ Wprowadzenie teologiczne i pastoralne, nr 13. w: *Zbiór Mszy*, s. 14.

¹⁹ Por. J. Castellano Cervera, „*In comunione con la Beata Vergine Maria*” *Varietàà di espressioni della preghiera liturgica mariana*, „*Rivista Liturgica*” 75(1988) s. 48-68.

²⁰ *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, wyd. 2, Poznań 2010, s. 304*; J. Kumala, *Maryja w „Communicantes” Kanonu Rzymskiego*, „*Salvatoris Mater*” (2005) nr 1, s. 111-135.

²¹ *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, wyd. 2, Poznań 2010, s. 341*.

²² EdE 54.

²³ *Tamże*, 55.

²⁴ *Tamże*.

Sprawowanie i uczestniczenie w Eucharystii jest realizacją nakazu Chrystusa, który w czasie Ostatniej Wieczerzy powiedział: „To czyńcie na moją pamiątkę” (Łk 22,19). Odpowiedź na to wezwanie Chrystusa można przeżywać w duchu maryjnym jako „przyjęcie zaproszenia Maryi do okazywania Jezusowi posłuszeństwa bez wahania: *Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie*” (J 2,5)²⁵. To polecenie Maryi bł. Jan Paweł II, rozważając wydarzenie w Kanie Galilejskiej, komentuje w odniesieniu do Eucharystii: „z matczyną troską (...) Maryja wydaje się nam mówić: «Nie wahajcie się, zaufajcie słowu mojego Syna. On, który mógł przemienić wodę w wino, ma moc uczynić z chleba i wina swoje Ciało i swoją Krew, ofiarując wierzącym w tej tajemnicy żywą pamiątkę swej Paschy, aby w ten sposób uczynić z siebie *chleb życia*»”²⁶. Maryja zatem ożywia naszą wiarę eucharystyczną i dzięki temu przyczynia się do owocniejszego uczestnictwa w Eucharystii, czyli jak najpełniejszego zjednoczenia w miłości z Chrystusem.

W czasie celebracji Eucharystii odnajdujemy w Maryi wzór, aby w duchu wiary słuchać, zachowywać i rozważać słowo Boże. Oczywiście nie chodzi tylko o werbalne „słuchanie”, ale *przyjmowanie słowa Bożego* i przekładanie go na praktykę codziennego życia. W czasie Mszy świętej stół słowa Bożego jest obficie zastawiony i Maryja uczy nas, w jaki sposób owocnie karmić się słowem życia, jak czynić z niego światło, które oświeca naszą codzienność. W Maryi słuchającej odnajdujemy wzór sprawowania chrześcijańskiego kultu, którego istotnym elementem jest właśnie słuchanie słowa Pańskiego. „Jej przykład pozwala nam zrozumieć, że kult nie polega przede wszystkim na wyrażaniu myśli i uczuć człowieka, lecz na przyjęciu postawy słuchania Bożego słowa, by je poznać i sobie przyswoić, a także kierować się nim w życiu codziennym”²⁷. Maryja wprowadza nas w duchowość eucharystyczną, która jest duchowością słuchania Jezusa Chrystusa, przychodzącego sakramentalnie do naszych serc.

3. MARYJA WZOREM MODLITWY KOŚCIOŁA SPRAWUJĄCEGO EUCHARYSTIĘ

Wspólnota Kościoła celebrującego Eucharystię odnajduje w Maryi wzór „tej wewnętrznej postawy, z jaką Kościół, najbardziej umiłowana oblubienica, mocno złączona ze swym Panem, wzywa Go i przez Niego oddaje cześć Ojcu Przedwiecznemu”²⁸. Maryja jako „Dziewica modląca się” pokazuje, jak Kościół rozmawia z Bogiem, jak modli się w czasie Eucharystii. Można wskazać trzy aspekty tej modlitwy: uwielbienia i wdzięczności, prośby i wstawienia oraz błagania o Dar Ducha Świętego.

²⁵ *Tamże*, 54.

²⁶ *Tamże*.

²⁷ Jan Paweł II, *Wzór kultu Kościoła* (Audiencja generalna, 10 IX 1997), „L'Osservatore Romano” 18(1997) nr 11, s. 25.

²⁸ MC 16.

3.1. Perspektywa eucharystyczna *Magnificat*

Pieśń *Magnificat*, którą wyśpiewała Maryja w domu Elżbiety, zawiera „słowa uwielbienia Boga i słowa pokory oraz wiary i nadziei”²⁹. To pieśń miłości, dziękczynienia i uwielbienia Boga miłosiernego, który dla ludzi dokonuje „wielkich dzieł”, a przede wszystkim Wcielenia Syna Bożego. Błogosławiony Jan Paweł II odczytał te słowa Maryi w „perspektywie eucharystycznej”³⁰. Oznacza to, że pieśń Maryi stanowi wzór dla eucharystycznej postawy Kościoła, którą dobrze wyraża modlitwa prefacji Mszy świętej, np.: „godne to i sprawiedliwe, słuszne i zbawienne, abyśmy nieustannie wysławiali Ciebie, wszechmogący, wieczny Boże, i Tobie za wszystko składali dziękczynienie”³¹. „Eucharystia jest bowiem – uzasadniał Ojciec Święty – podobnie jak hymn Maryi, przede wszystkim uwielbieniem i dziękczynieniem”³².

Kiedy Maryja wypowiada słowa: „Wielbi dusza moja Pana i raduje się duch mój w Bogu, Zbawicielu moim» (Łk 1,46-47), nosi już w łonie Jezusa. Wielbi Ojca »przez» Jezusa, lecz wielbi Go także «w» Jezusie i «z» Jezusem”. A to określa «prawdziwą postawę eucharystyczną»³³.

Maryja daje nam przykład oddawania czci Bogu w duchu wdzięczności za Jego miłosierdzie okazywane ludziom w ciągu całej historii zbawienia. Mamy przyjmować Eucharystię jako dar, aby nasze życie – podobnie jak życie Maryi – stawało się coraz bardziej jednym wielkim *magnificat*, czyli bezinteresownym wychwalaniem Boga, nie tylko słowami, ale przede wszystkim stylem pięknego i dobrego życia.

3.2. Modlitwa prośby

Obraz Maryi, troszczącej się o potrzeby ludzi, odnajdujemy w ewangelicznym opisie Jej obecności w Kanie Galilejskiej, gdzie z ufnością zwróciła się do Syna: „Nie mają już wina” (J 2,3). Po zakończeniu ziemskiej pielgrzymki nie zakończyła się Jej troska o ludzi, ale nadal – jak podkreślił Sobór Watykański II – towarzyszy Kościołowi swoim macierzyńskim wstawiennictwem i „ustawicznie zjednuje nam dary zbawienia wiecznego”³⁴. Jako Matka miłosierna pochyła się z miłością nad każdym człowiekiem, aby mu pomóc w jego pielgrzymce wiary. Doświadczenie Kościoła ukazuje obecność Maryi jako Ucieczki grzeszników, która przygarnia uczniów Jezusa i wspiera ich w duchu-

²⁹ *Tamże*, 18.

³⁰ EdE 58.

³¹ 2. Prefacja zwykła, w: *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, s. 46*.

³² EdE 58.

³³ *Tamże*.

³⁴ LG 62.

wej walce ze złem³⁵. W jednej z prefacji Mszy świętej czytamy: „Ona [Maryja] jest Królową łaskawą, która doznawszy w szczególny sposób Twojego miłosierdzia, przygarnia wszystkich uciekających się do Niej i wysłuchuje wołających wśród doczesnych utrapień. Maryja jest Matką miłosierdzia, zawsze zwróconą ku prośbom swoich dzieci, aby uzyskać dla nich przebaczenie i wyjednać odpuszczenie grzechów. Ona jest szafarką dobroci, nieustannie błagającą Syna za nami, aby swoją łaską ubogacił nasze ubóstwo i umocnił swoją potęgą nasze słabe siły”³⁶.

Kościół za przykładem Maryi w czasie celebracji Eucharystii pełni to samo macierzyńskie zadanie wobec ludzkości i całego świata. Uczestnictwo w Eucharystii jest zatem szkołą miłości bliźniego, aby na wzór Maryi orędownać w ich potrzebach, pocieszać i okazywać miłosierdzie. Maryjny przykład wstawiennictwa jest wzorem macierzyńskiej postawy uczniów Chrystusa.

3.3. Modlitwa o Dar Ducha Świętego

W Eucharystii Duch Święty uobecnia tajemnicę Chrystusa zmartwychwstałego. To mocą Ducha Świętego dary materialne, chleb i wino, stają się pokarmem i napojem duchowym – Ciałem i Krwią Chrystusa.

Dzieło odkupienia ludzkości, które rozpoczęło się w misterium Wcielenia, przedłuża się w eucharystycznej konsekracji dzięki mocy tego samego Ducha Świętego, który napełnił łono Maryi Dziewicy³⁷. Tak to wyraża jedna z modlitw mszalnych: „Boże, niech Duch Święty, który swoją mocą napełnił łono Najświętszej Dziewicy Maryi, uświęci dary złożone na Twoim ołtarzu”³⁸.

W tym błaganiu o Dar Ducha Świętego uczestniczy Maryja tak, jak niegdyś modliła się razem z uczniami w Wieczerniku oczekującymi obiecanego Pocieszyciela. Eucharystia jest bowiem dla nas czasem przyzywania Ducha Świętego, aby przemienił nasze dary ofiarne (chleb i wino) oraz oczyścił nas samych i uzdolnił do przyjęcia Jezusa³⁹.

³⁵ A. Wojtczak, *Matka i Królowa. Ku integralnemu i pogłębionemu rozumieniu tytułów maryjnych*, Poznań 2009, s. 191-224.

³⁶ Prefacja 39, w: *Zbiór Mszy*, s. 165.

³⁷ B. Forte, Duch Święty zstępuje na Maryję, na dary, na Kościół, „*Salvatoris Mater*” 7(2005) nr 1, s. 45-60.

³⁸ Modlitwa nad darami, w: *Zbiór Mszy*, s. 33.

³⁹ Tak wyraża to starożytna modlitwa św. Ildefonsa: „Proszę Cię, proszę Cię, Panno Święta, bym otrzymał Jezusa z tego Ducha, z którego Ty zrodziłaś Jezusa. Oby dusza moja otrzymała Jezusa przez tego Ducha, przez którego Twoje łono poczęło tegoż Jezusa [...]. Obym miłował Jezusa w tym Duchu, w którym Ty uwielbiasz Go jako Pana, patrzysz na Niego jako na Syna”

4. MARYJNY WYMIAR EUCHARYSTII JAKO OFIARY CHRYSYTA I KOŚCIOŁA

Maryja jako „Dziewica ofiarująca” jest wzorem naszego udziału w eucharystycznej Ofierze⁴⁰. Widzimy to już w chwili Zwiastowania, kiedy oddaje całą siebie dla przychodzącego na świat Syna Bożego. Potem wołę ofiarniczą Maryi dostrzegamy w chwili ofiarowania Syna w świątyni, a najgłębiej łączy się z Ofiarą Chrystusa pod Jego krzyżem „z miłością godząc się, aby doznała ofiarniczego wyniszczenia żertwa z Niej narodzona”⁴¹. Maryja stała się wrażliwym świadkiem i uczestnikiem tej miłości, którą Chrystus „do końca nas umiłował” (J 13,1). „Tej miłości, która znajduje swój sakramentalny wyraz właśnie w Eucharystii”⁴².

Od Maryi uczymy się, jak stać pod krzyżem Chrystusa, jak składać Ojcu Ofiarę Chrystusa i jak łączyć z nią ofiarę własnego życia. Nie sposób uczestniczyć w Eucharystii bez wpatrzenia się w tajemnicę Krzyża i bez duchowej obecności obok niego na Golgocie razem z Maryją, Bolesną Matką. I tutaj otwiera się inny aspekt naszej łączności z Maryją, który dotyczy konieczności wypełnienia testamentu Jezusa, a mianowicie przyjęcia Maryi do siebie. „Przeżywanie w Eucharystii pamiątki śmierci Chrystusa zakłada także nieustanne przyjmowanie tego daru. Oznacza to, że – na wzór Jana – przyjmujemy do siebie Tę, która za każdym razem jest nam dawana za Matkę. Oznacza jednocześnie podjęcie zadania upodobniania się do Chrystusa w szkole Matki i zgodę na to, aby nam towarzyszyła”⁴³.

5. NIEWIASTA EUCHARYSTII IKONĄ CHRZEŚCIJAŃSKIEGO ŚWIADECTWA

Obrzędy Mszy świętej kończą się rytem rozesłania, niemniej jednak celebracja Eucharystii winna mieć swoje przedłużenie w dalszym życiu chrześcijanina i stać się programem jego życia. Eucharystia bowiem jest nie tylko Ucztą, ale też wyznacza misję, której istotą jest obdarzanie ludzi bezinteresowną i ofiarną miłością. Przyjąwszy Pokarm życia, mamy stawać się także pokarmem dla innych, takim, który daje życie. Tak mamy kształtować codzienne życie, aby było ono ucztą dla innych, w czasie której „wydajemy” siebie całkowicie dla każdego, kto jest głodny, głodny miłości, nadziei, przebaczenia... Zakończenie Mszy świętej oznacza zatem początek naszej misji niesienia Chrystusa światu, bycia żywą monstrancją, „tabernakulum”, czyli miejscem obec-

⁴⁰ I.M. Calabuig, *Dziewica ofiarująca wzorem Kościoła, który ofiaruje i ofiaruje siebie. Refleksje nad liturgią rzymską, „Salvatoris Mater”* 7(2005) nr 1, s. 78-110.

⁴¹ LG 58.

⁴² Jan Paweł II, *Polska droga do Eucharystii prowadzi przez Maryję* (Homilia, 8 VI 1987), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. Szostek, t. 2, Warszawa 1999, 285.

⁴³ EdE 57.

ności Chrystusa. Nie podjęcie tej misji zaprzecza w pewien sposób naszemu uczestnictwu w misterium Eucharystii, jakby wskazuje na to, że było ono powierzchowne i niepełne.

„Prawdziwa cześć dla Eucharystii – uczy nas bł. Jan Paweł II – jest zawsze szkołą czynnej miłości bliźniego [...]. Eucharystia ukazuje bowiem, jaką wartość w oczach Bożych ma każdy człowiek, nasz brat i siostra, skoro każdemu w taki sam sposób Chrystus daje siebie pod postaciami chleba i wina. Jeżeli praktykujemy autentyczny kult eucharystyczny, w oczach naszych musi rosnąć godność każdego człowieka [...], każdy chrześcijanin musi też stawać się szczególnie wrażliwy na cierpienie i niedolę, na każdą niesprawiedliwość i krzywdę, szukając, w jaki sposób praktycznie jej zaradzić”⁴⁴.

W takim przeżywaniu Eucharystii, które przedłuża się w codzienności, wzorem jest dla nas Maryja. W Niej odkrywamy kogoś, kto doświadczywszy spotkania z Bogiem (w Zwiastowaniu), przyjmuje Go z wdzięcznością i niesie „z pośpiechem” do drugiego człowieka (nawiedzenie). Dostrzegł to bł. Jan Paweł II w swej encyklice o Eucharystii i tak wyjaśnia: „Kiedy nawiedzając Elżbietę, nosi w łonie Słowo, które stało się ciałem, Maryja w pewnym sensie jest «tabernakulum» – pierwszym «tabernakulum» w historii, w którym Syn Boży, jeszcze niewidoczny dla ludzkich oczu, pozwala się adorować Elżbiecie, niejako «promieniując» swoim światłem poprzez oczy i głos Maryi”⁴⁵.

Dojrzewanie naszej duchowości maryjnej nabiera cech eucharystycznych wtedy, kiedy zaczynamy „promieniować” w świecie miłością i miłosierdziem.

Także eschatologiczny wymiar Eucharystii może nam coś powiedzieć o stylu naszej obecności „tu i teraz”, w czasie naszej ziemskiej wędrówki. To ukierunkowanie Eucharystii ku „nowemu niebu” i „nowej ziemi” „nie osłabia naszego poczucia odpowiedzialności za tę doczesną ziemię, raczej je rozbudza”⁴⁶. Co to oznacza? Otóż uczestnicy celebracji eucharystycznej zobowiązani są do przemiany własnego życia, aby było „eucharystyczne” oraz do zaangażowania się na rzecz przemiany całego świata i polepszenia egzystencji najsłabszych i najuboższych. Program takiego życia widzimy w Maryi, która pokazuje, że człowiek przemieniony Bożą obecnością staje się wrażliwy na drugiego człowieka i okazuje mu miłosierdzie (nawiedzenie, modlitwa *Magnificat*, Kana). O takim człowieku możemy powiedzieć, że ma „nową «wyobraźnię miłosierdzia», której przejawem jest nie tyle i nie tylko skuteczność pomocy, ale zdolność bycia bliźnim dla cierpiącego człowieka, solidaryzowania się z nim, tak, aby gest pomocy nie był odczuwany jako poniżająca jałmużna, ale jako świadectwo braterskiej wspólnoty dóbr”⁴⁷.

⁴⁴ Jan Paweł II, *List o tajemnicy i kulcie Eucharystii*, nr 6.

⁴⁵ EdE 55.

⁴⁶ *Tamże*, 20.

⁴⁷ Jan Paweł II, *List apostolski Novo millennio ineunte*, nr 50.

W Maryi „dostrzegamy świat odnowiony w miłości”⁴⁸, stąd też nasze zaangażowanie chrześcijańskie w sprawy tego świata nie może być niczym innym jak wysiłkiem, by świat stawał się lepszy, odnowiony w miłości. Szczególną inspirację w tym zakresie może przynieść kontemplacja tajemnicy Niepokalanego Poczęcia Maryi. W tej tajemnicy widzimy bowiem Maryję jako wzór człowieka całkowicie odnowionego przez Bożą łaskę. Jeśli przyczyniamy się do duchowego odrodzenia ludzi, to znaczy, że postępujemy zgodnie z logiką działania miłosiernego Boga, którą podziwiamy właśnie w tajemnicy Niepokalanego Poczęcia Maryi. Odnawiamy świat i czynimy go piękniejszym, niepokalanym.

6. KILKA PRAKTYCZNYCH SUGESTII

Spróbujmy wskazać kilka sugestii praktycznych, które mogą pomóc w pogłębianiu świadomości więzi Maryi i Eucharystii oraz w przeżywaniu jej w duchu maryjnym. Warto pamiętać, że polska droga maryjna duszpasterstwa⁴⁹ ściśle wiąże się również z tym, że „polska droga» do Eucharystii prowadzi przez Maryję”⁵⁰.

6.1. Obraz Maryi w czasie liturgii eucharystycznej

Należałoby dbać, aby w miejscu sprawowania Mszy świętej był obraz (lub figura) Matki Bożej. Zwykle tak właśnie jest w naszych kościołach i kaplicach. Najlepiej, aby to były obrazy ukazujące w sposób jednoznaczny i czytelny tajemnicę Wcielenia, czyli obrazy Maryi z Dzieciątkiem. To wyraża ikonograficznie łączność (przedłużenie) tajemnicy Wcielenia z Eucharystią⁵¹. Dobrze wyraża też duchową obecność Maryi podczas sprawowanej Eucharystii. Podobnie też wizerunek Matki Bożej Bolesnej, związany ikonograficznie z misterium Krzyża.

Zestawienie znaków – obraz Maryi z Dzieciątkiem i sprawowana Eucharystia pomaga rozumieć prawdę, że Maryja prowadzi do Chrystusa, że prowadzi do Eucharystii i jest obecna podczas jej sprawowania.

W oficjalnym dokumencie na Jubileusz Roku 2000 czytamy: „W swojej pobożności wierni przywykli do tego, aby w pomieszczeniu, w którym sprawują Eucharystię, i obok miejsca jej przechowywania umieszczać zawsze obraz Mat-

⁴⁸ EdE 62.

⁴⁹ J. Kumala, *Sanktuaria maryjne w służbie polskiej drogi maryjnej*, w: *Na polskiej drodze maryjnej*, red. A. Gasiór, J. Królikowski, Wyd. PTM, Częstochowa – Pasierbiec 2007, s. 165-184.

⁵⁰ Jan Paweł II, *Polska droga do Eucharystii prowadzi przez Maryję* (Homilia na rozpoczęcie II Krajowego Kongresu Eucharystycznego, 8 VI 1987 r.), w: *Jan Paweł II o Matce Bożej 1978-1998*, red. A. Szostek, t. 2, Warszawa 1998, s. 285.

⁵¹ Por. B. Ferdek, *Boże macierzyństwo Maryi a Eucharystia*, „*Salvatoris Mater*” 7(2005) nr 1, 34-44.

ki Bożej. Jest on znakiem zjednoczenia Maryi z Chrystusem oraz Jej obecności we wspólnocie celebrującej Eucharystię. Maryja kieruje nas nieustannie ku Chrystusowi obecnemu w Eucharystii, wskazując na to, jak istotne znaczenie ma płynąca z tego Sakramentu duchowa moc i komunია z Panem. Wydaje się, że szczególnym charyzmatem posłannictwa Maryi jest prowadzenie wiernych do Eucharystii. Doświadczają tego pielgrzymujący do maryjnych sanktuariów, w których całe życie religijne skupia się wokół Eucharystii, będącej źródłem i szczytem wszelkiej pobożności i duchowości maryjnej⁵².

6.2. Rozbudzać ducha dziękczynienia

Należy rozbudzać ducha dziękczynienia Bogu, ukazując przykład Maryi śpiewającej *Magnificat*. Włączać tę modlitwę maryjną do programu pielgrzymek czy liturgii w sanktuarium i parafii (podtrzymywanie praktyki niedzielnych nieszpórów). Pielęgnować modlitwę po Mszy świętej, która ma mieć przecież charakter dziękczynienia za to, że Jezus przyszedł do naszych serc pod postacią Chleba i Wina. Jak Maryja wielbimy Boga, który zechciał w nas zamieszkać. Warto zatem w tym kontekście praktykować śpiew *Magnificat* po Komunii świętej, duchowo łącząc się z Maryją.

6.3. Pielęgnować sens adoracji i poczucie *sacrum*

Maryja przebywała z Bogiem w ciszy i skupieniu przez wiele lat nazaretańskiego życia, zachwycała się bliskością Syna, który był Darem z nieba. „Czy zatem Maryja, kontemplująca oblicze dopiero co narodzonego Chrystusa i tuląca Go w ramionach, nie jest dla nas niedoścignionym wzorem miłości, z której powinna czerpać natchnienie każda nasza Komunia eucharystyczna?”⁵³. Pytanie, na które można odpowiedzieć tylko pozytywnie. Tak, Maryja jest wzorem, jak przeżywać bliskość obecności Jezusa Eucharystycznego. Należałoby np. kształtować maryjną postawę przyjmowania Komunii świętej tak, aby wypowiedziane „Amen” było przeżywane w duchu maryjnym. Także adoracja Najświętszego Sakramentu w tabernakulum może mieć wymiar maryjny.

Sytuacja współczesnej kultury wskazuje nam na konieczność pielęgnowania w człowieku poczucia *sacrum*, które w przeżywaniu Eucharystii jest szczególnie potrzebne. Domaga się to troski o godne zachowywanie się w miejscach świętych i w czasie sprawowanej Eucharystii (milczenie, skupienie, gesty). Należy zachęcać uczestników celebracji, aby wpatrywali się w Maryję, Niewiastę milczenia jako wzór wrażliwości na objawiającą się tajemnicę Boga⁵⁴.

⁵² Komisja Teologiczno-Historyczna Wielkiego Jubileuszu, *Eucharystia sakrament nowego życia*, Katowice 2000, s. 166-167.

⁵³ EdE 55.

⁵⁴ Por. M. Zawada, *Obecność Maryi w adoracji pokomunijnej*, „Salvatoris Mater” 7(2005) nr 1, s. 136-154.

Szczególnie ważne wydaje się też dbanie o to, aby wierni (pielgrzymi) trwali w poczuciu obecności Jezusa w tabernakulum. W sanktuariach (a także innych kościołach zabytkowych) należałoby zatem unikać oprowadzania pielgrzymów po wnętrzu świątyni, nie kierując ich uwagi *najpierw i przede wszystkim* na obecność Jezusa w tabernakulum (stosowna modlitwa). Oczywiście, niedopuszczalne jest zwiedzanie świątyni podczas sprawowanej Eucharystii.

W sanktuariach maryjnych bardzo ważna dla kształtowania poprawnej pobożności chrześcijańskiej (i maryjnej) są nabożeństwa, w których przewidziana jest adoracja Najświętszego Sakramentu. Szczególne znaczenie ma stała adoracja w określonym miejscu i czasie, co w praktyce często realizuje się w jednej z bocznych kaplic świątyni. Warto zadbać, aby był w niej obraz Matki Bożej. Warto też przewidzieć dłuższy czas na adorację Pana Jezusa w wystawionym Najświętszym Sakramencie przy ołtarzu, w którym umieszczony jest obraz (figura) Matki Bożej, czczony w danym sanktuarium. Ponieważ dokumenty Kościoła zachęcają do czytania słowa Bożego podczas adoracji, to można wybierać również te, które mówią o Maryi i Jej roli w dziejach zbawienia. Będzie to miało m.in. znaczenie formacyjne dla duchowości maryjnej pielgrzymów: *Z Maryją i jak Maryja adorujemy Jezusa*.

6.4. Kształtować postawę słuchania słowa Bożego

Uczestniczenie w uczcie słowa Bożego w czasie Mszy świętej nie jest łatwe w świecie wielu słów, głośnej muzyki, krzyków, stale podawanych informacji określanych jako „najnowsze”, „najważniejsze”... Nie sprzyja to zatem uważnemu słuchaniu słowa Bożego zwiastowanego nam w czasie Mszy świętej. Ważne jest zatem to, aby odpowiednio przygotować się do celebracji eucharystycznej, wyciszyć, skoncentrować uwagę umysłu i serca na Chrystusie, z którym mamy się spotkać, i najważniejsze ma być to, co On chce nam powiedzieć.

Maryja, „Dziewica słuchająca” jest w tym przygotowaniu wzorem, który pokazuje, jak słuchać i jak przyjmować Boże słowo do serca. Maryja uczy, że słuchać to znaczy być posłusznym. Tędy wiedzie droga duchowej przemiany i chrześcijańskiego wzrastania.

Należałoby uwrażliwiać uczestników Eucharystii, aby przygotowywali się do niej również poprzez osobistą refleksję nad słowem Bożym, które jest przewidziane na dany dzień. W czasie wprowadzenia do Mszy świętej można wskazać na przykład Maryi jako słuchającej i rozważającej słowo Boże. Warto też organizować (szczególnie w sanktuariach) nabożeństwa słowa Bożego.

6.5. Pielęgnować świadomość chrztu świętego

Bez żywej świadomości chrztu świętego trudno o gorliwość w rozwijaniu swojej wiary, a bez niej nie ma żywego uczestnictwa w Eucharystii. Będzie ono rozumiane jako trudny i mało zrozumiały obowiązek. Chrześcijanin ze słabą świadomością chrztu nie odczuwa wewnętrznej potrzeby uczestniczenia we

Mszy świętej, a jeśli jest na niej obecny, to w sposób formalny i na sposób uczestniczenia w spektaklu religijnym. Nie rozumie też konieczności przyjmowania Komunii świętej jako integralnego elementu uczestniczenia w Eucharystii.

Głębszemu rozumieniu tajemnicy chrztu św. pomaga nam m.in. tajemnica Niepokalanego Poczęcia Maryi. „Chrzest [jako] zanurzenie w misterium paschalnym Chrystusa (por. Rz 6, 3-5), na płaszczyźnie sakramentalnej, odpowiada misterium Niepokalanego Poczęcia Maryi. Bowiem w źródle chrzcielny kandydat, oświecony światłem Chrystusa, staje się adoptowanym synem Ojca; zaszczerpiony jest jak pęd do Winorośli, jako członek do Mistycznego Ciała Syna; wzbogacony jest darami Ducha, który ustanawia w nim swoje mieszkanie i przybiera go w szatę nowożeńca”⁵⁵. Warto w maryjnym przepowiadaniu nawiązywać do łaski chrztu świętego i jego związku z pełnym uczestnictwem we Mszy świętej (udział w Komunii świętej).

Byłoby cenną inicjatywą, aby wiernych (pielgrzymów) zachęcać do uroczystego obchodzenia rocznicy swojego chrztu świętego. Połączyć to można z uczestnictwem w Eucharystii, może też ze swoistą „pielgrzymką” (nawiedzeniem) do chrzcielnicy, przy której otrzymało się sakrament chrztu świętego.

* * *

„Kontemplowanie Chrystusa – czytamy w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* – zakłada umiejętność rozpoznawania Go, gdziekolwiek się objawia, obecny na różne sposoby, ale przede wszystkim w żywym sakramencie Jego Ciała i Jego Krwi. Kościół żyje dzięki Chrystusowi eucharystycznemu”⁵⁶. Ku Niemu prowadzi Maryja, Niewiasta Eucharystii, której cześć winna owocować głębszą zażyłością z Jezusem. Znakiem dojrzałej duchowości chrześcijańskiej będzie zatem uczestnictwo w Eucharystii, przeżywanej razem z Maryją i na Jej wzór.

„Kościół więc, jednocząc się głęboko z Najświętszą Panną i naśladując Jej ducha pobożności, sprawuje Boskie misteria, „przez które Bóg otrzymuje doskonałą chwałę, a ludzie uświęcenie” (KL nr 7):

- złączony z Jej głosem, błogosławi Boga Ojca i wielbi Go hymnem uwielbienia;
- razem z Nią pragnie słuchać Bożego słowa i stale rozważać je w sercu;
- razem z Nią pragnie stać się uczestnikiem paschalnej tajemnicy Chrystusa i złączyć się z dziełem odkupienia;
- naśladując Ją modlącą się z Apostołami w Wieczerniku, wyprasza ustawicznie dar Ducha Świętego;

⁵⁵ Papieska Międzynarodowa Akademia Maryjna, *Matka Pana. Pamięć – obecność nadzieja. Niektóre aktualne zagadnienia dotyczące postaci i misji Najświętszej Dziewicy Maryi*, nr 47, „Salvatoris Mater” 4(2003) nr 1, 353; J. Kumala, *Niepokalanie Poczęta ikoną miłosierdzia Trójjedynego Boga. Inspiracje dla życia duchowego i apostołatu*, w: *Tajemnica Bożego Miłosierdzia w charyzmacie mariańskim. Materiały międzynarodowego sympozjum teologicznego, Licheń, 12-16 maja 2003 r.*, red. J. Kumala MIC, Wyd. CFM, Licheń Stary 2004, s. 127-156.

⁵⁶ EdE 6.

– wzywa Jej wstawiennictwa, ucieka się pod Jej obronę, prosi Ją, by nawiedzała lud wierny i napełniała go darami łaski;

– razem z Nią, łaskawą Opiekunką swej drogi, z ufnością idzie na spotkanie Chrystusa⁵⁷.

W czasie Mszy świętej pogłębia się nasza więź z Chrystusem, ale też z Jego Matką, którą przyjmujemy – zgodnie z wolą Ukrzyżowanego – „do siebie”, czyli naszej duchowej przestrzeni, gdzie przebywamy z samym Bogiem i doświadczamy Jego miłości.

⁵⁷ Wprowadzenie teologiczne i pastoralne, nr 13, w: *Zbiór Mszy*, s. 14.